

Veldobservaties

Groen licht voor metselwesp

Stijn Schreven

Op 21 april van dit jaar ging ik op de fiets door Wageningen. Wachtend voor een rood stoplicht aan de drukke kruising van de Nijenoord Allee met de Mansholtlaan viel mijn oog op een wespje dat gericht naar het stoplicht voor de fietsers vloog. Het vloog met zigzagjes geleidelijk naar een moer op de paal van het verkeerslicht, daarbij droeg ze iets tussen de pootjes. Toen ik het beter bekeek, bleek het een *Ancistrocerus* sp. vrouwtje, met een groenig klein rupsje als prooi. Eenmaal geland ging de muurwesp naar binnen in de metalen moer en drong het tot mij door dat haar nest zich in deze paal moest bevinden. Blijkbaar wist dit vrouwtje de kunstmatige holte handig te gebruiken als thuis voor haar broed.

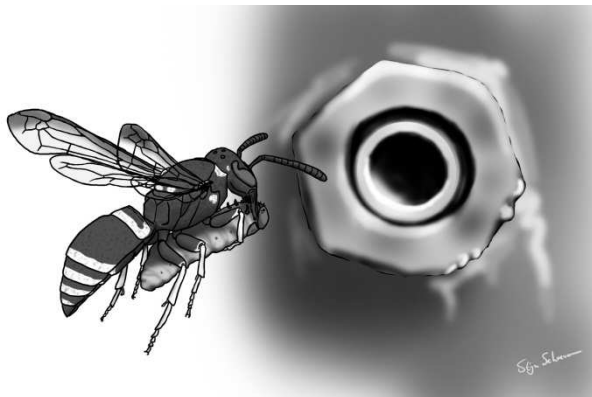

Fig. 1. Impressie van het vrouwtje *Ancistrocerus*, vliegend naar de nestopening met een rups tussen de poten, op 21 april 2011. Tekening Stijn Schreven.

Op 8 juli ging ik terug naar het stoplicht om te kijken of er nog iets te zien was van het nest of de wespen. Aan de binnenrand van de betreffende moer zaten resten van een leemwandje. Dit kan duiden op een succesvolle nestpoging: de nieuwe generatie *Ancistrocerus* heeft het wandje bij uitkomen wellicht geopend.

Fig. 2. Het stoplicht met de metalen moer, 8 juli 2011 Wageningen. In de opening zijn leemresten te zien. Foto Stijn Schreven.

Frequenter bezoeken hadden meer duidelijkheid over al dan niet een voortplantingssucces kunnen geven. Toch vind ik het verrassend dat een metselwesp zelfs extreem kunstmatige holtes kan benutten om in te nestelen zoals deze metalen moer. Misschien een leuke bezigheid voor mensen in stedelijk gebied om naar meer van deze nestsituaties te zoeken. Ik ben benieuwd naar soortgelijke waarnemingen.

Summary

In Wageningen the autor discovered a female *Ancistrocerus* nestled in a bolt of a traffic light.

Bijen in de war door mooi najaarsweer?

Jan Smit

De herfst begon dit jaar op zomerse wijze, met hoge temperaturen, meer dan 25°. Een reden voor veel mensen om nogmaals het strand op te zoeken en de barbecue in de tuin te ontsteken. Blijkbaar heeft dit mooie weer ook invloed op sommige bijen.

Ik stond op 1 oktober bij de bloeiende klimop in mijn tuin te kijken. Daar was het een drukte van jewelste,

met veel zweefvliegen, een aantal honingbijen, een enkele langs vliegende hoornaar, een aantal *Vespula*'s en mannen en vrouwen van *Polistes dominula*. Ineens zag ik een bijtje wild langs de bloeiende klimop vliegen. Op het eerste gezicht dacht ik meteen aan een *Andrena*. Maar in deze tijd van het jaar? Ik heb een net gepakt en na even wachten kon ik het dier arresteren. Het was inderdaad een *Andrena* man. Mijn eerste indruk was een mannetje van *Andrena chrysoseles*. Controle met de tabel leverde een bevestiging van deze gedachte.

Maar ... deze soort vliegt gewoonlijk in het voorjaar, vanaf half maart tot eind juni, met een uitloop van enkele vrouwelijke exemplaren in juli en augustus. Het exemplaar dat ik gevangen heb is puntgaaf, een vers dier dus. Even later vloog er nog zo'n mannetje langs de klimop. Deze heb ik even gevangen en bekeken, het was dezelfde soort. Daarna heb ik hem weer los gelaten, hoewel de kans op voortplanten in deze tijd van het jaar nihil zal zijn.

Andrena chrysoseles is polylectisch, het vrouwtje verzamelt het stuifmeel op verschillende soorten planten, dat zou theoretisch dus ook op de klimop kunnen. Er waren echter geen vrouwtjes te vinden.

Mogelijk dat het uitzonderlijk warme najaarsweer deze mannetjes te vroeg uit hun overwinteringsplek heeft gelokt. De vraag is natuurlijk of dit een incident betreft, of dat dit verschijnsel op meer plekken en met meer soorten is waargenomen. Ik ben benieuwd naar reacties en waarnemingen van anderen.

Het is voor mij ook de vraag of het mannetje dat ik weer heb los gelaten bij verslechteren van het weer alsnog in winterrust gaat. En of hij nog sterk genoeg is om de winter door te komen en zich kan mengen in de 'strijd' om de vrouwtjes.

Een andere mogelijkheid is dat de mannetjes een 'poging' ondernemen om een partiële tweede generatie te vormen. Dit lijkt mij echter erg onwaarschijnlijk, omdat het wel erg laat in het jaar is. Bovendien staat *Andrena chrysoseles* bekend als univoltien.

Summary

The autor discovered two male *Andrena chrysoseles* flying near flowering ivy on 1 October. This is a species that is normally found in the spring. It's possible that they were drawn by the warm weather.

Mijten op *Anthidium manicatum*

Hans Nieuwenhuijsen

Tijdens het inventariseren van een stukje land in Alkmaar, dat bestemd is een insectentuin te worden, ving ik een *Anthidium manicatum* man, die onder de mijten zat. Nu had ik al van Wijnand Heitmans begrepen dat over de relaties tussen bijen en mijten een gigantische hoeveelheid literatuur bestaat, dus ik had goede hoop dat Herman Cremers, een mijten-specialist, iets over deze mijten zou kunnen zeggen. Omdat ik denk dat het voor een aantal lezers van HymenoVaria interessant is volgen hieronder zijn bevindingen.

Dan de voor mij totaal nieuwe mijten van de grote wolbij (*Anthidium manicatum*). Het gaat hier om hypopi of te wel deutonymfen, die met een soort hechtapparaat, voorzien van enkele zuignappen, op de gastheer zitten en meeliften. Ze leven eigenlijk niet parasitair, maar foretisch. Deze hypopi voeden zich niet op de gastheer. De adulte mijten voeden zich buiten de gastheer.

Nu de soort, voor mij een hele zoekpartij in boeken en daarna op het internet. Het betreft in ieder geval de familie der Chaetodactylidae (Acari, Astigmata). Deze leven foretisch op solitaire bijen. Adulte mijten leven van pollenkorrels. Er staan op internet diverse foto's van *Chaetodactylus* spp., ook een *C. anthidii*, maar deze hebben toch enkele andere kenmerken als jouw wolbijmijten. Er zijn echter nog enkele genera binnen deze familie; daar waar foto's van te vinden zijn op internet kloppen ook niet met jouw mijten. Maar er is een genus met een soort, die het gezien de naam best zou kunnen zijn, nl. *Sennertionyx manicati* (Giard, 1900). Helaas heb ik hier nergens een foto, tekening of beschrijving van kunnen vinden. Dus zeker ben ik er uiteraard niet van, maar gezien de naam en de exclusie van de andere genera, lijkt het me wel plausibel. Een mooie site met diverse foto's is <http://insects.ummz.lsa.umich.edu/beemites/>

Summary

Some mites have been discovered on a male *Anthidium manicatum* in Alkmaar, possibly of the species *Sennertionyx manicati*.